

בעין חינוכית מספר 124, ד' בסיוון תשע"ג

האם קיימת תפיסה ציונית-דתית ייחודית של ההיסטוריה!?

הרב אבי גיסר, יו"ר מועצת החמ"ד ורבה של עפרה

רקע כללי, הרב יונה גודמן

רקע

האם המדינה הוקמה "בזכות" רגשי אשם של העולם בעקבות השואה או מפני שהגיעה עת הגאולה? האם מלחמת ששת הימים פרצה בגלל נסיבות גאופוליטיות שהושפעו מיחסי ארה"ב ורוסיה באותה תקופה או בגלל שהקב"ה החליט שהגיעה השעה שתופיע הקומה הבאה בגאולתנו? שאלות כגון אלו מלוות כל אדם מאמין המנסה להבין את ההיסטוריה. הרצון לגבש השקפת עולם המוכנה להתבונן הן על תהליכים ריאליים הן על מניעים אלווקיים, יש בו ביטוי נוסף לייחודיות דרכנו הציונית-דתית. בעת שחלקים מהציבור המכונה חרדי מייחסים כל אירוע רק לרצון השם ומזלזלים לעתים בצורך להבין את תפקידו המעשי של האדם בהתפתחות העולם, ובעת שחלקים מהציבור הכללי מייחסים כל אירוע רק לנסיבות ריאליות – אנו כציבור מבקשים לפתח מבט מעמיק והרמוני שאינו רואה סתירה בין הממדים כי אם השלמה; מבט המבין כי יש "סיבתיות כפולה" המתגלה ברובדי מציאות שונים. למבט "כפול" זה רמזו הראי"ה והרצי"ה (שבדמותו אנו עוסקים השנה) כאשר הקפידו לאיית את המילה היסטוריה באות ת"ו – בבחינת "הסתר-י"ה".

ביטוי ייחודי למבט זה ניתן למצוא בדברים שלפנינו. הרקע להם הוא דיון שהתקיים לא מכבר במזכירות הפדגוגית של משרד החינוך, שמסגרתו היו שתהו מדוע במקצוע ההיסטוריה נדרשת תכנית לימודים נפרדת לבתי הספר הדתיים ותכנית אחרת לבתי הספר הממלכתיים. וזאת יש לדעת: מקצועות שאין בהם ייחוד או שונות נלמדים בצורה זהה בשני סוגי בתי הספר. כך מתמטיקה, פיזיקה ואפילו חינוך גופני. המציאות שבה לומדים בהיסטוריה תכנית לימודים שונה בכל מגזר ואף נבחנים על מבחן בגרות ייחודי – נראית לאנשים מסוימים כפירוד מיותר ומזיק. השאלה שהופנתה להנהלת החינוך הדתי נוסחה בערך כך: "הרי ההיסטוריה של העם היהודי (ושל העולם) היא אותה היסטוריה. לומדים בכיתה עובדות ותהליכים. למה לא ניצור תכנית משותפת אחת לכל תלמידי ישראל? מדוע גם פה נדרש פירוד?"

השאלה הועברה ליו"ר מועצת החמ"ד, הרב אברהם גיסר, שכתב תשובה מנומקת. תשובתו מתפרסמת כאן, בהסכמתו, בפעם הראשונה בבמה ציבורית. יש בה הד לייחוד דרכנו הציונית-דתית בכלל ולגישתנו ללימוד היסטוריה בפרט, ומכאן חשיבות הדברים.

האם קיימת תפיסה ציונית-דתית ייחודית של ההיסטוריה!?

הרב אבי גיסר

יו"ר המועצה לחינוך ממ"ד, רב היישוב עפרה, יו"ר מכון משפטי ארץ, עו"ד

הבוחר באהבה בעמו ישראל מכל העמים והנותן לנו את תורתו תורת אמת. אלקי ישראל הוא המנחילנו את ארצנו, ארץ זבת חלב ודבש, והוא שהוציאנו מעבדות

תכנית הלימודים בחמ"ד היא ייחודית ומותאמת לחמ"ד, לערכיו ולעקרונותיו. בתשתיתה מונחת האמונה בבורא עולם – קורא הדורות מראש ומנהיג העולם כולו,

וגבורתו לנוכח עידן החושך והשוואה של המאה הקודמת ולאור הקמתה הפיזית והערכית של מדינת ישראל ייכתבו בספר היסטוריה של החמ"ד תוך שילוב עם חזון גאולת ישראל שבפי נביאינו וחכמינו.

שילוב ערכים זה של אמונה וידע, של תורה וחכמה, הוא מהותי למקצוע זה בחמ"ד והוא הסיבה לכך שהמקצוע הוכר כמקצוע ייחודי שיש לו פיקוח משלו, דרך משלו ותכנית ייחודית משלו במינהל החינוך הדתי.

מועצת חמ"ד היא הממונה על פי חוק החינוך הממלכתי על אישור תכניות לימודיות ייחודיות בחמ"ד ועל תכניהן, והיא המלווה גם מקצוע ייחודי זה. אשר על כן אנו מקדמים בברכה כל שיתוף פעולה ולימוד הדדי לשם בחינת דרכנו המקצועית ולשם בנייה נכונה של תכנית הלימודים שלנו. ייתכן שיש מקום, לאור ביטול המיקוד של בחינות הבגרות, לנתח מחדש את תכנית הלימודים הקיימת ולהצביע על פרקי הליבה ועל שאר הפרקים המרכיבים אותה, אולם כשם שהתנ"ך הוא אותו תנ"ך אבל תכניות הלימודים של החמ"ד ושל החינוך הממלכתי אינן שוות – כך ההיסטוריה היא אותה היסטוריה, אבל התכנית אינה אותה תכנית והמבט הוא ייחודי.

עקרונות אלה הם ליבת חינוכנו בחמ"ד, על פיהם מעצבת ועדת המקצוע שלנו את מתווה הלימודים ואת דרכי ההיבחנות, והם נר לרגלי המורים והמורות בעמידתם לפני התלמידים. אם בכל אלה נמצא שיתוף רחב עם התכניות הכלליות של החינוך הממלכתי הרי שנשמח כולנו.

לחירות, מארץ מצרים לארץ ישראל. כל היסודות האלה הם העומדים ביסוד המקצוע הנלמד בחמ"ד שנקרא "תולדות עם ישראל". אף שאמונות אלו שייכות להוראת האמונה, למחשבת ישראל וללימודי תורה ותנ"ך – הן עבורנו חלק בסיסי בתולדותינו ובתולדות העמים ועל בסיסן עומד וניצב כל מבנה תכנית הלימודים הייחודית שלנו בהיסטוריה. מכאן נובע שמפני חטאינו גלינו מארצנו; שעל פי עצת ה' שבפי נביאינו שבנו אליה עם שבי ציון ובנינו את הבית השני. מכאן, שעל פי ה' ובעוונותינו הרבים איבדנו את עצמאותנו וחרב הבית השני, קָשַׁל מרד בר כוכבא ונהרגו החכמים ואט אט התפזרנו לכל קצווי ארץ.

ימי המשנה והתלמוד הם בעינינו פרק מפואר של תולדות הרוח הישראלית והם ימי בניינה של האומה בקודש ובעיצוב חייה בתורה ובהלכה. שמירת התורה והמצוות היא מקור כוחנו ורק על פיהן התקיימנו בגלויות השונות נוכח כל מוראותיהן. לכך יש להקדיש פרקים חשובים בלימוד ההיסטוריה ועליהם להיכתב ולהילמד מתוך פרספקטיבה רוחנית וחינוכית זו.

בתכנית הלימודים נפנה את מבטנו גם לעבר תולדות הדתות כולן ויחסייהן עם העם היהודי בכל מקום; נלמד ונכיר תהליכים היסטוריים כלליים בתולדות הרוח האנושית ובהתפתחותה; נכיר את מקורות החשיבה המודרנית ונתח את התהפוכות העולמיות, הלאומיות והמדיניות של העמים. אך כל אלה יילמדו בזיקה לתולדות הרוח הישראלית ולאור חייו של העם היהודי בגלות ובשיבת ציון. תולדות הרעיון הציוני, צמיחתו

הרהורים חינוכיים

- א. במבט ראשון, דבריו של הרב גיסר מיועדים בעיקר למורים המלמדים היסטוריה ולכותבי תכניות הלימודים במקצוע זה. האם יש לכולנו מה ללמוד מדבריו? היכן יכולה להיות להם השלכה במעשינו ובדברינו בתחומי חיים אחרים?
- ב. "על הנייר" ציפיותיו של הרב גיסר מעשיות. עלינו ללמד את העובדות ההיסטוריות תוך שילוב פרשנות ריאלי ופרשנות רוחנית-אלוקית. האם זה קל לביצוע בשדה המעשה? באילו קשיים עלולים מורים (או הורים...) להיתקל? כיצד ראוי להתמודד אתם?
- ג. האם ניתן ללמד מבט "כפול" זה על המציאות בכל גיל של תלמידים? האם הם מסוגלים להבין את המבט המורכב? מהם השיקולים **החינוכיים** שצריכים ללוות מי שמציע מבט מעמיק זה על המציאות?

ניתן לעשות מנוי אישי (ללא עלות) על דפי **"בעין חינוכית"**. נא לפנות לשרון: sharonz@orot.ac.il